

Слово на г-н Ахмет Давутоглу- министър на външните работи на Република Турция, произнесено на 29 декември 2011 г. в гр. Едирне в конгресния център „Балкан” на Тракийския университет по случай Четвъртата конференция на посланиците

Уважаеми господин Heath Lowry, който с прецизното си представяне на старопиталищата ни припомни великолепното минало на нашата култура, господа министри и народни представители, дошли от различни кътчета на Балканите, за да сте редом с нас, господин областен управител, уважаеми народни представители, уважаеми г-н кмете, уважаеми г-н ректор, уважаеми посланици, дошли от различните краища на света, мили студенти, с които имам честта в учебен стил да бъда заедно в една университетска зала, с дълбоко почитание и обич Ви поздравявам.

Господин Lowry ме върна към онези години, свързани с университета Боазичи. Аз съм много щастлив, че отново съм зад една университетска катедра през тридесет годишнината на Тракийския университет. Уважаеми г-н ректор, уважаеми колеги преподаватели и студенти, честитя ви тридесет годишнината на университета.

Сто годишнината на Балканската война и 30-годишнината на Тракийския университет ще бъдат повод тук да посадим кълновете и да фокусираме бъдещето величие на Едирне.

Годишните конференции с посланиците се превърна в процедура. Тази е четвъртата по ред, с която започва една хубава традиция. След приключване на административно бюрократичните съвещания в Анкара ние посещаваме различни райони на страната и се стараем да осъществим непосредствения контакт между широките народни маси и дипломацията ни.

Преди две години бяхме в гр. Мардин, както бях подчертал в тогавашното си слово – в библейския гр. Мардин, в столицата на Ортокидите, градът, който подхранва древната култура на Месопотамия.

Миналата година бяхме в Ерзурум, в този великолепен град, където кавказката планинска верига прегръща Анадолското плато, където турчинът успешно издържа големите си изпити пред историята, величествен град, който носи духа на Анатолия, който стои на пост и пази Източно анадолско плато...град, който понесе на гърдите си всички несгоди на руско-турската война от 1877-1878 г., вечно гордия и не преклоним Ерзурум!

За трети град без всякакво колебание бе избран Едирне. Едирне – който хем е на прага на 100-годишнината на Балканската война от 1912 г., хем със своя дух, със своята история и идентичност си остава Едирне!

Скъпи студенти, специално към Вас се обръщам, има такива градове, в които през студентските си години освен с книгите трябва да общувате и с тях и с тази среда, в която живеете. Наличието на даден университет е благодат за града. В същото време университетът с удоволствие го обслужва. Ако даден студент, намирайки се в даден град не се е вживял в духа му, каквито и оценки да има в своята диплома от Тракийския университет или ако е в Истанбул – от университетите в Истанбул, тази оценка няма да е реална. Университетите израстват с градовете си. На Едирне най-много му прилича да има университет. Ще кажа защо.

Моля, в ранните часове на деня, вечер късно, денем, вечер при залез слънце, зиме и лято поразходете се из улиците на града. Опитайте се да разкриете духа на

Едирне, да разчетете и възприемете историята от всеки камък на Едирне. Най-добрият учител е самият град. И ваш велик учител ще бъде Едирне и духът на Едирне. Защо? Има градове, които ти разкриват историческата роля на даден народ. Само по този начин можеш да узнаеш този народ. Изживяваш до насита историята на този град, всичко което е преживял той, преживените горести и започваш да усещаш достоинства, превъзходството и в същото време покрусата на нацията, изградила и превърнала този град в център на цивилизацията. Ето такъв град е Едирне. Ако бяха казали разкрийте само чрез един град великата одисея на турчина, продължила със столетия, поберете я в идентичността само на едно населено място, може би една от тези идентичности щеше да принадлежи на Едирне, дори щеше да застане на първото място. Едирне трябва да бъде възприеман като столичен град. Но не град, изпълнил конюнктурно ролята на столица на една държава, а символ на колосална мощ, създала държава, отразяващ духа на този народ – основател, неговата естетика и издръжливост, човечността и благородството му, за които говори преди малко господин Lowry, Едирне, който дава подслон на толкова домове за милосърдие. Нашият национален дух се превъплъщава в градове, от които едни стават цивилизовани центрове, а други – столици. Именно такъв град е Едирне. Както подчертах преди малко на военното гробище, столиците са непокорни, не се предават, гражданите му не го изоставят, заедно с него издържат на всички терзания. Едирне е велик наш град, издържал на чудовищни изпитания. Ние сме тук заедно с посланиците, представляващи тази величествена нация и величествена държава, за да разкрием и дълбоко да осъзнаем духа на тази огромна страна.

Аз съм роден в Конйа, която е столица на голямата анатолийска селекция. Прииждащите от Средна Азия, от Самарканд и Бухара и от Хоросан племена, преминали през селекцията на иранската култура, на наслоената култура на Месопотамия и на ортокидите през следващия период изграждат своята столица Конйа. Цялото духовно наслоение на този град намира израз в неговия духовен символ Св. Мевляна и в Месневи. Без Мевляна и без столичната и идентичност от Конйа нищо не би останало.

Бурса, в който като нов престолен град се пренася естетиката и духа на великите Селчуки, установили вече контакти с Рим и Византия. Бурса става прототип на град, силуета на който по-късно като образец виждаме да се повтаря в редица градове по Балканите. Считаю за уместно да го кажа, че окончателно завършения град Бурса е резултат от голямата селекция на турчина в Анадола в продължение на 300 г. - от Малазгирт 1071¹ до средата на 1300, до 1400 г. Този окончателно оформен град се пренася на Балканите (Румелия), намира своя израз в камъка, в архитектурата, в естетиката и калиграфията, а Едирне се реализира като столица на Балканите. Бурса и Едирне заедно и един след друг застелят пътя водещ към Истанбул. И когато Истанбул изгряваше вече, като великолепен град на цивилизацията, се изгради върху огромното наследство на Конйа, Бурса и Едирне и се превърна в неповторим град, като сцена на култура от световен мащаб.

Едирне след години се превръща в град със собствен дух, където се идентифицира и фокусира голямата селекция. За това да си гражданин на Едирне е чест и гордост.

Преди малко казах на уважаемия г-н ректор, на уважаемия г-н кмет и на народните представители, че понякога ми се искаше да живея в някои градове. Между

¹¹ Полевото сражение между византийския император Ромен Диоген IV и Селчукският държавник Алпарслан на 26.08.1071 г.

тях беше Едирне. Ако един ден се откъсна от ритъма на дипломацията и се върна към домилелия ми академичен живот, с ваше съгласие, бих дошъл, тук за да изнеса пред студентите от Тракийския университет лекция на тема „Духът на Едирне” и да поживея в града. В Едирне има всичко необходимо. След всичко преживяно ето с какво разполага народът. Истанбул разбира се е градът на щастието. Но същият епитет е ползван преди това и за Едирне. Векове наред Истанбул като голям град беше център на нашата култура. Едирне е по-малък в сравнение с Истанбул, но е на кръстопът, кръстовище, което е успяло да съсредоточи в по-малките си размери всичко онова, което е натрупано в Истанбул. И след това Едирне слага началото. Балканите отгатък Едирне започват да копират градската му идентичност, постъпките за благотворителност и всичките му сгради. Жителите на Едирне ги произнасят римувано: Вратата (Карі) на Юч Шерефели, Калиграфията (Yazı) на старата джамия, Сградата (Yarı) на Селимийе. Карі, Yazı, Yarı. Калиграфията тук символизира науката, капъ – път, отворен за всичко. Наистина Вратата (Карі) на Юч Шерефели означава духовната врата, отворена към Балканите, Калиграфията (Yazı) на старата джамия освен калиграфия и писменост символизира още вратата на крепостта, която в нашата религия е свещена, Сградата (Yarı) на Селимийе, в случая Yarı е символ не само на архитектура, но и на държавност, на сграда, на начин на мислене.

Ако искаме да отразим далечните векове в обобщен вид, само с една сграда и им кажем коя сграда най-добре ни олицетворява, без всякакво колебание мога да кажа, че те ще ни отговорят: Селимийе най-добре ни олицетворява! Както с Св. Мевляна и неговата художествена творба Месневи са се слели с град Конйа, така и Селимийе и Едирне представляват едно неразделно цяло. Има четири сгради в света, в които аз впивам поглед и не мога да откъсна очи от тях. И вие застанете пред тях и ги наблюдавайте с часове. При всяко наблюдение ще откриете нови елементи, ще забележите анонимната култура на цивилизацията, ще доловите анонимната естетика и вкус.

Първата: Сградата в Йерусалим, погледнато от Маслинената планината към Месчиди Акса. През 1983 г. през нощта посетих Маслинената планината. Повярвайте, през цялата нощ неотлъчно гледах Месчиди Акса от Маслинената планината и не можех да си откъсна погледа, не можех да си тръгна от там. Защото там беше синтезирана една цяла история - юдаизъм, християнство и ислям. Виждате всичко. Освен сградата пред вас оживява цялата история, цялото човечество, цялата древност. Не ви се иска да се откъснете от това изящество.

Втората: Наблюдавайки Алхамбра в Гранада преминете към тази страна и седнете пред двореца. Няма да ви се иска да откъснете погледа си. Всичко това ще ви разкрие що е любов, ще ви разкрие вътрешните, невидими сили на човека, вътрешната мощ на индивида, ще ви разкрие как една култура се превръща в архитектурно було. При залез слънце наблюдаването на Алхамбра от Гранада е равностойно на цял човешки живот. Не сте в състояние да си откъснете погледа!

Третата: Тадж Махал. Там бях през 1983 г. Когато забележите първите силуети на Тадж Махал ви се струва, че я гледате, всъщност вие сте пленен от нея. И Тадж Махал ви обсебва още преди да сте влязъл в нея и с усещането за една безпределна обич, превърнала в архитектура. Не ви се иска да се разделите с Тадж Махал. От който и ъгъл да ги погледнете тези човешки творби те ви доставят богата и все по-различна художествена наслада.

Четвъртата: Не казвам, че е четвърта по ред. Просто искам да завърша със Селимийе. Да гледаш Селимийе означава да осъзнаеш смисъла на симетрията, на

дълбочината, на пропорциите в технически аспект, на голямата хармония между духа и материята. Затова, особено вие, млади приятели - студенти, когато искате да си отдъхнете от лекции и упражнения, знам, те понякога са уморителни, идете, от някой ъгъл, откъдето се вижда Селимийе седнете и наблюдавайте Селимийе. Ще усетите, че сте душевно отпочинали. Дори може да сте влюбен, и това се случва в младостта, идете да съзерцавате Селимийе, за да усетите как тази красота се е превърнала в една различна любов. Ако пък искате да развиете поетичната си дарба и да пишете стихове, не чакайте своето вдъхновение между четири стени, идете и седнете пред Селимийе. Селимийе ще ви научи как се пишат стихове. Селимийе е учител като Едирне. Защото Селимийе е творение на велик майстор. На архитекта Мимар Синан най-значимата творба е Селимийе. Четете Мимар Синан, идете да съзерцавате Селимийе. Селимийе не е в Истанбул. Селимийе е в Едирне. Според мен това е едно особено предпочитание както на султана, така и на архитекта.

Бих искал да добавя и следното. Освен, че е столица и град със силно развита култура, третото величие на Едирне е в преживяната Велика отбрана на Едирне. Тя никак не ми излиза от ума. Някои от неговите сгради така му са поверени за съхранение, че когато Едирне иска да се брани те му дават сила и мощ. И тогава, при обсадата на Едирне, продължила 5 месеца и 5 дни онова, което даваше надежда и вяра за живот на Шюкрю Паша, на неговите 13 хиляди храбро загинали войни, на гладуващите и на мизерстващите жители на Едирне, което ги окриляше да упорстват и да отбраняват града беше Селимийе, което гледаха всеки ден. Селимийе им внушаваше, че градът също носи душа, че тази душа трябва да се спаси. Те издържаха на голямото изтезание, на глада, ядоха корите на дърветата, за да не падне Селимийе в ръцете на неприятеля. Те не предадоха нито Едирне, нито Селимийе. Ние тук, посланиците и представляващите Република Турция, като хора представляващи честта и достойнството на държавата заявяваме, че честта и достойнството на Едирне и на Селимийе ще пребъдат във вековете, до края на света.

Вижте, Юмер Сейфеттин в своя дневник ни разкрива много мъки и страдания, но сега става дума за възхода на Едирне със Селимийе в Османската държава. И това искам да ви припомня. По време на Османската държава в Едирне съществували образци на съжителство на всички негови поданици. Векове наред еврейската, гръцката и българската общност са живели заедно. Вярвам, че уважаемият ни професор при първия удобен случай ще ви запознае със социологическата структура на Османската държава. Така, Османската социално-културна структура продължава да съществува като библо. Ние отново ще се върнем към тези градове.

Когато един цял народ се тества и е подложен на голямо изпитание пред историята, Едирне отново се явява негов учител - наставник, внушава му да живее с неговия дух.

Ето какво казва Шюкрю паша, този забележителен герой, който нарича града свещен: „В славната османска история няма командир подлец, който да е предал на подъл и жесток противник един военно укрепен град на световно равнище като Едирне, който ние го считаме за свещен. За последният ми войн, който ще се брани и няма да се предаде и за себе си аз ще запазя последния си куршум. След като установя, че в града вече няма никакви възможности за съпротива аз ще дам на консулите по един бял чаршаф и под тяхна закрила ще изведа от обсадения град милите ни деца и жени. Ако искат и тях да ги разстрелят пред техните цивилизовани очи, както са го сторвали до сега. След това ще насоча оръдията си заедно със световно известните сгради и измъчените квартали и местности към българите и опожареният град ще се превърне на

пух и прах. Тогава войните ми, намиращи се в пламъци в обсадения град, обречени на смърт извън града, ще пробият обсадата дори противниковата страна числено да е един милион или геройски ще загинат и славно ще се простят с дедите си от свещената ни столица.” Това е Шюкрю паша. За това аз не вярвам, че одисеята на Едирне е приключила. Този дух веднага след това обявява Анкара за столица. Аз считам, че по пътя към Анкара има две спирки. Едната е Едирне, а втората – Галиполи и Чанаккале. Отбраната на Едирне е отбранителния рубеж на една нация, станала обект на едно посегателство за отблъскване в Азия. Едирне стана защитния рубеж на волята на един народ за оставане в Европа. Отблъскването на турците към Азия беше една 100-годишна мечта. Шюкрю Паша, неговите войни и гражданите на Едирне провъзгласиха на историческата арена волята си да останат в Европа, която и ние подкрепяме днес. Турците са европейци. Европейци ще останат и без турците не може да се напише европейската история. Съпротивата им не беше съпротива само на един град, а беше съпротива на една цялостна култура за оставане в Европа. Слава Богу, завещаното от Шюкрю паша е изпълнено. Днес, когато цяла Европа, страните от Близкия изток са в обръча на различни кризи, на тази география Република Турция реализира най-висок ръст в своята икономика, стреми се да развива активна външна политика, участва във всички световни форуми и демонстрира, че е европеец, следвайки пътя на демокрацията. Семената и кълновете на насочването към този път - към Европа на държавата Република Турция са засети при отбраната на Едирне. И така отбраната на Едирне по този начин дава път и на Анкара. Тази воля, както е изявена при отбраната на Едирне, така се изяви и по време на Национално-освободителната война. Тогава Гази Мустафа Кемал и героичния турски народ в Анкара заявиха, че никой не може да ги изтръгне от Анадола. След това Анкара и Едирне отново се споразумяха - едната ни ръка е в дълбините на Азия, а с другото си крило, като орела на Селчуките, сме обхванали дълбините на Европа. Така продължаваме своя път, от който няма кой да ни върне.

Сега да видим как се отразява на външната ни политика тази воля, превъплътила се в Едирне и на какво почива политиката ни на Балканите.

Ние съзнателно избрахме Едирне със 100-годишнината на Балканската война от 1912 г. и съвсем съзнателно се обърнахме към държавното ръководство на Сърбия, която временно председателства Процеса на сътрудничество на държавите от Югоизточна Европа, към господин Тадич и Вук Йеремич, който миналата седмица беше в Турция и се срещна с посланиците ни. Предложихме им 2012 година да бъде обявена за 100-на годишнина на Балканския мир, вместо Балканската война. Казахме им: Воювахме, изчистихме си сметките. Нека градим бъдещето не върху предубежденията на миналото, а върху нова визия за един общ мирен регион.

Първите послания за новата 2012 г. искам да изпратя от тук, от Едирне.

Що е Балкански мир? На какво почива външната ни политика на Балканите, в Близкия изток, в Кавказ, в Средна Азия, в Африка? Вие ще видите, че на преден план са две неща.

Първо. В тези региони искаме историята да се нормализира. Ще ви разкрия какво означава нормализиране на историята.

Второ. Искаме да погледнем към бъдещето не през призмата на кризата, а през призмата на визията, не с предубеждения, а със светли хоризонти.

Как те се отразяват на Балканите? Какво означава нормализиране на историята?

Светът твърде несправедливо се отнася към Балканите и Близкия изток. Когато в Европа става дума за някакъв хаос се дават за пример Балканите или Близкия изток. Когато си представят етнически или религиозен сблъсък, веднага ги свързват с Балканите и Близкия изток. С предубежденията си към ориента на тях им се струва, че Балканските народи, народите в Близкия изток взаимно се убиват и са зажаждали за кръв. Така живяха години наред. Погледнете, като изключим последната четвърт на 19. век, втората му половина, 20. век, предишните дълги векове на Балканите са векове на мира. Едирне, Пловдив, Солун, Сараево, Скопие не познаваха военни конфликти до края на 19. век, до Балканската война. Сараево преди това видя такъв сблъсък. Изключение прави двадесети век - Балканските войни, Първата световна война, Втората световна война, Студената война, войната в Босна и бивша Югославия след края на Студената война. Ние искаме този период да остане в миналото. Нито една от тези войни не беше по волята на Балканските народи. От 14. век до Балканската война Балканските градове не познаваха големите войни. Нека правилно да бъде разбран. Не го изтъквам, за да възвеличавам епохата на Османското управление. Градовете от Близкия изток също не знаеха що е война. В Кайро след бурните военни години до идването на Наполеон големи войни и разрушения нямаше, макар че имаше бунтове и въстания. Същото може да се каже и за Багдат. Трябва да престанем с ориенталския си начин на мислене – да представим Балканските народи и народите на Близкия изток като кръвожадни убийци. В продължение на векове на Балканите тези общности и народи съжителстваха мирно. Твърде големи болки претърпяхме в резултат на външни намеси. Сега е време да ги споделим. Под нормализиране на историята имам предвид ново мислене и подход във взаимното ни възприемане и разбирателство.

Какво е нормализирането на историята? Виждам 5 неща, свързани с Балканите

Първо. Нормализиране на градовете, преди още да се нормализират държавите.

Погледнете мястото в световната икономика на градовете Едирне, Солун, Скопие, Сараево през 16-17., дори 19. в. и сравнете ги с местата им в сегашната световна икономика. Има голям спад! През миналата година, при срещата си с Янис Ботарис - кмет на Солун, много грамотен кмет, когото много уважавам, той ми каза следното: Солун векове наред беше пристанище на цяла Източна Европа и на Балканите. Беше едно от оживените пристанища на Бяло море, където се срещаха различните етнически и религиозни секти и структури, големи философски школи. Сега Солун се изолира, остана в периферията, на 100 км от Гърция, в един ъгъл, граничещ с Македония.

Скопие. С оптималното си разположение на Балканите беше център на най-различни търговски сделки и културни изяви. Сега териториално е ограничено, мисля си и Едирне е в същото състояние. Едирне се откъсна от естествения си интерланд. Солун се откъсна от естествения си интерланд. Скопие се откъсна от естествения си интерланд. Пловдив се откъсна от естествения си интерланд. Ние наричаме Едирне граничен град. Наистина днес Едирне е граничен град, но по ролята, която изигра в историята е централен град. Всеки керван, тръгнал на Запад към Европа, всяка мисъл, тръгнала към Европа, всяка мисъл и керван тръгнаха от Европа към Анадола минаваше през Едирне. Едирне е централен град, но териториалното му разположение – арена на Балканските войни, по време на Студената война принадлежността на България и Турция към различните военни блокове го превърнаха в предградие. Същото може да се каже и за Алепо, за Трабзон - Батуми. Нашата политика е насочена към премахване от тези градове на безизходицата, към възвръщането им естествения им интерланд.

И за Солун да разработим един мирен проект. Между Солун и Истанбул да изградим автомагистрала, да пуснем между тях бързи влакове. По този начин да възвърнем на Солун неговата идентичност, да съживим неговата мощна икономическа инфраструктура. По този начин при посещението си в Аладжа Имарет в Солун аз няма да съм натъжен. При миналото ми посещение имаше разлика – успех да посетя, докато по-миналия път изобщо не успях да вляза. Наличието на това място на някаква културна забележителност не представлява някакво различие или заплаха, а е извор на сила и мощ. Това следва да споделим. Това важи и за Едирне. Подходът ни към настоящият момент, когато говорим за нормализирането на историята е тези исторически градове от Балканите отново трябва да се свържат помежду си. В Тракийския университет и на военното гробище сега видях много студенти от Балканските страни, за което съм радостен. Уважаеми г-н ректор, благодаря Ви, чрез Вас благодаря на целия университет. Това е голям принос и във външната ни политика. Това, че албанците от Косово знаещи турски тук заемат определени длъжности, че тук се обучават гагаузските турци за нас има огромно значение. Дай Боже, някои от тях да ги видим в Анкара като посланици на своите страни, а част от тях ние може да изпратим като наши посланици в други държави. Ние искаме вече да се сложи край на тази дискриминация.

Второ. Нормализиране на държавите, нормализиране на междудържавните отношения

За съжаление след Студената Война междудържавните отношения още не са нормализирани. Отношенията между Босна - Херцеговина - Сърбия; между Сърбия и Косово, между Гърция и Македония не са нормализирани. Каквито и болки и страдания да сме преживели нашата политика на Балканите като Турция е установяване на тесни контакти и сближаване с всички народи. Вижте. Всичко това заявявам, след като съм говорил и след като знам преживените мъки и изтезания при отбраната на Едирне. Защото Гази Мустафа Кемал, очите на когото се просълзяваха при всяко споменаване на Солун, който се вълнуваше при всяко изпълнение на румелийска песен, след като е преживял всички споменати мъки стана лидер на Балканския пакт. Същото поколение, което беше откъснато от родните места се обърна към Балканите с призив за мир, към Венизелос през 1934 при подписването на Балканския пакт.

Вижте какво казва Ататюрк през 1931 г. в Анкара на Втората балканска конференция: „Днешните държави на Балканите, сформирали се в резултат на бавното разпокъсване и рухване на Османската империя са продукти на историята. Следователно Балканските народи имат обща вековна история. В тази обща история може да има и горчиви спомени, но те вече са обща собственост на Балканските народи.” Той заявява, че болката ни е обща. „Делът на турците от тези мъки не е бил по-малък от останалите народи. Вие, драги представители на балканските народи, ще надделеете заплетените на възел чувства и сметки на миналото, ще положите основите на истинско братство и ще разкриете широки хоризонти за единство, ще поставите на дневен ред пренебрегнати и забравени истини. Никога не бива да се забравя, че какъвто и да е обществено-политически облик да имат Балканските народи те са от общата кръв, дошла от Средна Азия, имат общи прадеди от близки и родствени племена. Както виждате, Балканските народи още по - силно могат да бъдат привързани един към друг със стоманените звена на древността, отколкото с тези на близкото минало.”

Тук обърнете внимание на няколко обстоятелства.

Първо. Горчивите спомени вече са обща собственост на Балканските народи. Това чувство е характерно за турската нация. Всеки народ знае собствената си мъка. Всеки народ счита, че неговата мъка е единствена, но турската нация разбира и съчувства на мъката на всяка нация и народност. Защото най-тежките мъки преживяхме ние. Може би в тази зала няма човек, на който в периода 1912-1923 г. дядо, бащаили близък да не загинал храбро по фронтовете на Балканската война, в Триполи или Йемен или на Кавказкия фронт. Един от моите деди загина храбро в Чанаккале, друг се завърна от сирийския фронт, в същия ден се включи в Национално-освободителната война. Всеки от нас има спомени. Особено през изселванията, продължителните миграции от Балканите и тежките изпитания на Едирне и Истанбул през тези миграции, в които можеш да откриеш следи от най-тежки военни престъпления и военни престъпници. Въпреки тези страдания основателят на Република Турция заявява: „Страданията ни са общи. Елате да изградим Балкани на основата на вижданията, вместо на основата на страданията. Ето този текст, този начин на мислене ние днес поднасяме на френския парламент: Недейте фабрикува империалистически планове върху чужди болки и страдания. През 1915 г. вие не сте страдали. Нашата нация, която даде 250 хиляди свидни жертви на Галиполи преживя всичко това. Страдание имаше и на Кавказкия фронт. Мъки имаше и в Мараш и Урфа, окупирани от френски войски. Ето тук е разликата между лидерството на отделните лидери, между Мустафа Кемал и Саркози.

На един човек, напуснал родния си край, при всяка румелийска песен очите му се пълнят със сълзи. Основателят на новата държава на един народ, преживял тежки миграции можеше върху омразата да се опита да укрепи държавата си, всеки ден можеше да му напомня мъките и страданията. При изграждане на новата си държава можеше да използва ненавистта, можеше да му каже:” Вижте, вие сте заобиколени от врагове. Гърците ви окупираха, в Анадола извършиха кланета или обръщайки се към българите да им напомни блокадата на Едирне. Но той избра друг подход. Подаде ръка и на Венизелос, стана лидер и на Балканския пакт. Защото този лидер беше продукт на около 10 вековна селекция. Този лидер или тези лидери се въодушевиха, натрупаха духовна енергия гледайки Аладжа Имарет или Селимийе. Те бяха лидери от друг свят, където силата и естетиката са в неразделно единство. Саркози и френските лидери, нямам пред вид само един лидер, заеха днешните си постове чрез изтезаване на други народи, без сами да понесат никакви несгоди и се опитват да изградят някаква хроника върху чужди мъки. Казват още: Мъката на този народ не е мъка. Може и да не се знае, може и да не се чете. Защото този народ е от другата страна. За турската нация казват: На един друг народ мъката всеки момент трябва да се помни, тази болка трябва да се припомни всеки момент на нация, която по рождение се счита престъпна.

В Цюрих, когато подписахме протоколите аз бях планирал да се изкажа. Арменията страна не се съгласи, малко се отдръпна. Щях да им кажа следното, което го има и в държавните архиви: „Аз ви приканвам не на едностранна, а на справедлива памет. Справедливата памет означава историята да се чете и обсъди заедно, след което всичко запаметено да се събере на куп и да се изведе колективната съвест. Не може да се съчини история само с една мъка, забравяйки мъките на друг народ, който в продължение на 12 години – от 1911 до 1923 г. е загубил своите чедата на много места в Европа и Евразия, който на толкова места е преживял преселения като разпръснати семена.”

Колегите ми знаят, че при моите пътувания в чужбина на посланиците аз им давам два съвета:

Първо. Неотложен съвет, като представител на една страна. Където и да съм бил първата ми грижа е да посетя гробовете на храбро загиналите герои, дори само един да е. Това го правя на всяка цена. Бях на остров Корфу за съвещание по ОССЕ. Казаха ми, че няколко наши сънародници след пленяването им са починали и били погребани там. След съвещанието посетих техните гробове. Аз на това съвещание присъствам в името на пролятата от тях кръв. Не ги забравих.

Уверявам ви, че ви говоря за една огромна география за онези години. Не мислете, че храбро загиналите са само в Чанаккале, Кавказ и Саръкамъш. Знаете ли, че в Латвия имаме военно гробище за воители, попаднали в плен в Галиция. Имаме военно гробище и в Йемен. Посетихме го с уважаемия президент. Благоустроихме региона му. Да ви разкрия и нещо удивително. Обожавам честта, достойнството и паметта на тези герои. Имаме военно гробище в Бирма, в Мианмар, в Аракан. Имаме деди, пленени от англичани, закарани там, починали в пленнически лагер. През тази година решихме там да открием посолство. Ще открием. Където имаме един геройски загинал, там ще имаме и посолство. Ние черпим своите сили не само от повърхността на земята, но и от долу. Посолството ни през тази година ще се открие. Първият ни съвет е да се освежат паметниците на тези войни.

Защо го изтъквам? Ние сме народ, навсякъде, от Бирма до Литва оставил жертви, от Йемен до Саръкамъш. Нашите воители са починали при невероятни мъки. Имаме герои, разстреляни от военни престъпници. Няма да позволим тези мъки да се забравят и този народ да бъде лишен от правото да се защитава и това право да му се отнеме, народ виновен по рождение и белязан като такъв завинаги. За това казах на всички арменци, където и да са. Те са наши съседи, с които в продължение на 10 века сме живели заедно. Ние ги уважаваме. В духа на казаното от Ататюрк, в рамките на взаимното съчувствие на преживените болки и страдания ние сме готови да споделим общите си мъки, може да съворим и общи елегии за загиналите, но споделянето на тази мъка да бъде в рамките на една справедлива памет. От тук още веднъж искам да изпратя това послание.

Защо след посещението на военното гробище, след припомняне на тази мъка и тези спомени, след споменаването на Шюкрю паша продължих с мислите на тази тема на Ататюрк? Защото с тази перспектива, с разговора от Балканската война към Балканския мир, ние отново възнамеряваме да градим.

Може би проявявате интерес, какъв беше вторият ми съвет към посланиците. Първият беше посещението на турските военни гробища, а вторият е обиколката на антикварните книжарници. Това може да привлече вниманието на уважаемия Обикаляйки тамошните книжарници ние се стремим да усвоим културата на тези народи.

По същото време в рамките на същата конференция Ататюрк произнесе слово. Припомням ви го, защото считам, че ще бъде повод отново да се върнем към въпроса какви трябва да са междудържавните отношения: "След като основата и целта на Балканския пакт е поставянето на дневен ред стимулирането на икономическата и културната област при взаимно зачитане на самостоятелното политическо съществуване, няма съмнение, че едно творение от този вид ще се посрещне с възторг от цивилизованото човечество. Единственото средство, което може да зарадва хората е дейност и енергия, която може да ги сблизих, която да послужи за взаимното осигуряване на материалните и културните им нужди, насаждайки взаимна обич. Истинското щастие на човечеството при траен световен мир ще бъде възможно само чрез увеличаване броя на тези пътници с високи идеали и чрез техния успех." От една

друга негова реч: „Ние трябва да изградим един Балкански пакт. На световния хоризонт виждам тъмни облаци”. Преди Втората световна война : „ Ако можем да изградим Балканския пакт, по този начин ще се открие път и за Европейския съюз. Рано или късно западните държави ще почувстват необходимост от такъв съюз. Балканския пакт трябва да бъде икономически, културен, политически и военен съюз. Няма да има граници. Всяка нация въз основа на демократичните си устои ще запази идентичността си.” Какво становище! Тези бележки са от разговори, водени на една Балканска конференция 20 - 25 години след Балканската война.

Сега нашият призив е към балканските народи: Да споделим общите мъки. Да споделим не само горчивините, но и хубаво прекараните векове от общата ни история. Да споделим оставените от нас мостове, сиропиталища, кервансараи и заедно да вървим към бъдещето. Да обновим градовете си и да ги направим колкото национални, толкова и балкански. Да нормализираме градовете си, да се срещнат с естествения си хинтерланд. За това казваме да няма визи. След като пропътуваме няколко километра не искаме срещу нас да се изправя някаква стена. Обръщаме се към българските си приятели, към гръцките си приятели. Обръщаме се към Европа. Онези, които поставят визова бариера между Европа и Турция пречат да се нормализира историята. Те се страхуват от себе си. Ние защо премахваме визата с всеки? Защото ние не се опасяваме от никого. Ние считаме, че за всеки пришелец има място у нас. С нашата толерантност вратата ни е отворена за всеки. И когато посещаваме дадена страна се стремим да я посетим като посланик на мира. Тези, които мислят, че с визовата си бариера затварят своите граници и се защитават, в същност те си затварят собствената си памет, заключват собствените си сърца. Ние ще продължим тази борба докато се вдигнат визите и докато един мой брат от Едирне се качи на колата си и без всякакво препятствие, без всякаква гранична врата стигне до Сараево и по-нататък, стигне до Виена, до Берлин. (Аплодисменти)

Вижте, ние осъществихме невъобразяеми неща. През 1986 г. по задължителното държавно разпределение на съпругата си като лекар ходих в Карс. На връщане се отбих в Артвин и ходих на границата - в с. Сарп.. Годината е 1986.. Село Сарп тогава беше разделено на две части между тогавашния СССР и Република Турция. На джамията михраба² оставаше в едната част, а салона за поклонение - в другата. Семейства, в които цари любов и уважение. Съпругата и нейната колежка бяха от същото село. Но тези семейства се виждаха отдалече, махаха с ръце, не разговаряха. За да могат да разговарят трябваше да пропътуват стотици километри и да влязат през друг граничен пункт. Това значеше, че историята на Батуми, Трабзон и Ризе е история в кавички. Това не беше нормално. Беше пълна аномалия. Сега знаете ли как е? Гражданите на Република Турция влизат в Батуми, в Грузия не с задграничен паспорт, а само с личните си карти. От миналата седмица това решение е в сила. Братята грузинци идват у нас по същия начин. Не се искат и паспорти. Преди имаше и пасавани. Сега, говоря за студентите, показват личните си карти, като че ли се качват в автобус и преминават в Грузия. Гражданите на Артвин със самолет пътуват от Батуми, защото е по-близо. В Батуми показват личните си карти, преминават към нас. Защото Батуми и Трабзон са неразделни.

Сега хора, превърнали Европейския съюз в проект за мир се опитват да изградят високи стени между Едирне и Пловдив, Едирне и Скопие, Едирне и Солун, но кратък ще е животът на тези стени. Един ден те ще рухнат.

² Мястото на имама по време на религиозния ритуал

Днес отношенията между Турция и Грузия са по-цивилизовани, по-съвременни и по-хуманни, отколкото отношенията между Европа и Турция. На всички нива се опитваме да премахнем визовия режим. Това не е само в наша полза, но е в полза и на Европа. Ако нямаше визов режим и динамиката на турската икономика безпрепятствено щеше да стигне до Европа, може би кризата в Гърция нямаше да стигне до тези размери. Само Турция липсва от опашката, която за няколко милиона и милиарда помощ виси пред Европа или МВФ. С динамиката на своята икономика Турция е в състояние да окаже помощ и да излекува и други страни. Ние няма да сме им в тежест. Ние сме благодат. Ние не сме за тях болен, а сме лекар, цял. В деня, когато осъзнаят това и на Европа бъдещето ще бъде по-бляскаво. Тогава какво ще правим? Ще нормализираме тези градове, след което ще нормализираме отношенията между държавите. Ние нямаме териториални претенции към никого. С никого не възнамеряваме да влезем в имперски взаимоотношения. Често ни се преписват османски сънища. Не, ние не сънуваме сънища, блянове. Както Ататюрк казваше ние искаме да изградим едни нови Балкани с равно чувство на уважение на съвременна равнище към всички държави. Но заявяваме и това: XVI век е векът, през който Балканските народи управляват света. Винаги един от османските министри е бил с балкански корени, или албански, или босненски, или сръбски. Имаше везири от всяко потекло. Но през този период Балканите бяха в центъра на световната политика. И това никой не може да отрече. Никой не може да твърди, че тези векове не са изживени, те са изживени. Тези държави, тези братски народи и приятели в своите истории ще преустановят едностранчиво да гледат на Османската държава. Веднага след основаването на Република Турция се появи нов начин на мислене, в този смисъл нова Турция се сближи с народите на Балканите, но в тези държави не се премина към нов начин на мислене. Боже мой, може ли да съществува сръбска история без османските архиви? Може ли да се напише история на България, история на Гърция без османските архиви? За съществуващото взаимно уважение могат да се дадат отлични примери. Известно ви е, че преди две години се постави началото на един троен механизъм между Босна Херцеговина – Турция – Сърбия. С уважаемите Вук Йеремич – министър на външните работи на Сърбия и Свен Алкалаж – министър на външните работи на Босна само за няколко месеца решихме дълго чакащите 5-6 големи проблема. Сърбия се извини за Сребреница. Размениха си посланици. Онова, което европейските държави не можеха да решат в продължение на 3-5 години чрез външните министри, а по-късно и на премиерско ниво крачка по крачка беше решено. Външният министър на Сърбия, мой добър приятел, както казах и преди няколко дни, посети Турция. Той сподели с мен един свой анекдот: Външният министър на важна европейска държава му казал: „Ние толкова усилия положихме, не ни послушахте. Турците Ви управляваха 400-500 години тях слушате, нас не ни слушате.“ По много хубав, мил и симпатичен начин той ми предаде отговора си на този важен външен министър.: Ако и вие бяхте живели с турците 400 г. щяхте да се научите да слушате.”

Това не го изтъквам за да подчертая превъзходството на турците, че могат да накарат хората да ги слушат. Тук сърдечното споделяне на случилото се на един сърбин с един турчин считам за достижение на мира. Говори се, че като общност турци и сърби са обременени с най-много предубеждения. Но през последния месец сръбският външен министър 3 пъти посети Турция, 3 пъти ми гостува. Ето така се изгражда мирът. Ние уважаваме държавното устройство на всяка нация, нямаме териториални претенции към никого. Но казваме спокойно, не припряно, заедно да прочетем историята.. От изграждането на тези държави изминаха десетки години. Тихо да хвърлим поглед. Отново да изградим историята им.

Трето. Нормализирането на градовете, на държавите. Създаване на регионална интеграция и стопанисваща обществена среда. Образуване на един регион. За това го наричам балкански мир. Искаме всеки народ на Балканите в истинския смисъл на думата икономически, културно, политически да се интегрира един с друг. Когато става дума за конфликта между Косово и Сърбия, между Сърбия и Босна Херцеговина, казваме следното: Вместо да спорите на тези малки участъци земя, да изградим една такава Балканска общност, където всеки на своя територия да живее достойно, но без граници между тях. За това дневният ред на годишния форум на страните от Юго-Източна Европа е превръщането на Балканската война в Балкански мир. Ще организираме много събрания. В това отношение Тракийският университет е университет-лидер. Младежта взаимно трябва да се опознае. Студентите от този университет може би трябва да се изпращат в региони, които са настроени анти турски. Очи в очи със своите връстници да разговарят за бъдещето. Сръбски и македонски и други студенти да дойдат тук. Една по-голяма младежка общност събрана тук да изрази едно становище за своето бъдеще без страх, насилие и омраза. Това е регионалната стопанисваща среда и ние ще работим да я осъществим. Основната цел в Близкия изток е тази. Заедно да изградим голям регионален съюз. Този регион разполага с всякакви природни ресурси. Ако се съберат на едно място тези региони ще бъдат привлекателни за целия свят. Стига да не позволим да ни противопоставят на религиозна и етническа основа. Затворяйки страданията в сърцата си, да насочим трезвите си умове и мисли към бъдещето.

Третото условие бе регионално стопанисващата среда, а четвъртото е изграждането на една нова Европа, на едни нови Балкани. За последната икономическа криза на Европа аз говорих при откриването на конференцията с посланиците. През 1991-89-91 се преживя едно геополитическо земетресение, което засегна най-много Балканите. С рухването на СССР на Балканите и в Средна Азия се създадоха нови геополитически региони, преживя се голям трус. На 1 септември 2002 г. се преживя земетресение на сигурността. През 2011 г. в Европа сме в икономическо и политическо земетресение. След войните през деветдесетте години перспективата на Балканите беше: Ако един ден влезем в Европейския съюз може да живеем по-щастливо и в мир. Разчитахме се на ЕС. Още продължава да се разчита. За нас също продължава да е много важна стратегическа цел. Но трябва да видим и следното: Днес в ЕС съществува голямо икономическо-политическо земетресение и трудно може да се каже накъде ще върви съюзът. Това го заявих и на министрите от Балканските държави... Ние всички се стремим към ЕС. Но заедно трябва да помислим върху проблема, какво ще правим, ако кризата в ЕС се разшири. Ако ЕС съществува в него ще има някакви зони, по подобие на скандинавските страни, средно европейските страни, като Франция и Германия, като средиземноморските страни, които се опитват да станат привлекателни. Ако ЕС съществува привлекателни трябва да бъдат и Балканските страни. Ако ЕС изпадне в криза от това най-много ще пострадат Балканите. Това заявявам като предупреждение. Знаете ли защо? През деветдесетте години, когато се излизаше от национализма и микро етническата разпокъсаност пътят към ЕС беше надеждата за ново обединение. Сега тази надежда ако изчезне Балканите може отново да се върнат към микро етническо разпокъсване. За Балканите днес съществуват две екстремни ситуации: Или микро етническо разпокъсване или заедно да решат съдбата на Балканите, като изградят една регионална ос. Трудно се стои в средно положение. За това ние ще положим максимални усилия за преодоляването на втората криза и за осъществяването на втората алтернатива. Целта и намерението ни за Балканите и за влизането ни в ЕС не е да се превърнем в предградие на ЕС. С други думи ние не искаме да сме общност от втора категория, нуждаеща се общност без право на решаващ глас, напротив искаме

да станем общност, която да създаде нова Балканска география, допринасяща за дооформяне облика на Европа. На същото становище се основава и целта ни за влизане в ЕС.

Последно за нормализирането на градовете, нормализирането на държавите, нормализирането на регионите, нормализирането на Европа, в световен мащаб новото място на Балканите в световната икономика, световната политика и световната култура. Днес най-омагьосания кръг и най-тежкия проблем на световната култура е жизнеспособността на поликултурата в микро средата. А това важи и за крайните улици на Париж, за Малайзия, където живеят индийци, китайци и др. Този проблем е актуален навсякъде. На Балканите това е преживяно и в миналото, но ще възникне и в бъдеще. В Сараево вървиш по булевард Башчаршъ, а на успоредната улица един до друг са наредени църква, джамия и синагога. Това и в Скопие го има, има го и в Солун. За световната култура това е перспектива, извор на сияние и вдъхновение. На световната култура ние трябва да представим не отражението на една разпокъсана география, а култура - гръбначен стълб, която обединява и сближава. Да вървим към обобщение. В основата на нашата външна политика стои отново да се върнем и да се съединим с географиите, от които сме се откъснали по един или друг повод. Трайно и вечно съединяване. Да осигурим предаването на духа и на посланието за мир, които живеят и се предават на една голяма география от Коня към Бурса, от Бурса към Едирне, от Едирне към Истанбул, от Истанбул към Сараево и др. Да осигурим енергията, с която отново да предадем на Европа и на света духа на Едирне. Организирането на настоящата конференция в Едирне има дълбок замисъл. Благодарност изказвам към днешните представители на потомците на владетеля (евлядъ фатихан). След всичко казано, щом като сме в един поетичен град като Едирне, щом като сме пред Селимийе, изправяща се пред нас като поезия, щом като говорим за Румелия, няма как да не споменем Яхйа Кемал, няма как да не прочетем няколко негови стиха, с което аз завършвам своето слово.

Ето какво казва Яхйа Кемал:

Скопие е край на Йълдъръм Баязъд Хан

Подарен за спомен на потомците на владетеля, Евладъ фатихан

...

Скопие ни е Бурса в Шар планина!

Чистата ти кръв беше като лалета в градина!

...

Ти остана в мен дълго и се скри!

Мъката е дълбока по раздялата ни!

Отлетяха години, изтече много време,

Може да съм вън от теб, но ти вечно си в мен.

Ние сме на Балканите, Балканите са в нас. Ние сме Балканите. Балканите сме ние. Няма сила, която може да ни откъсне от Балканите и от Европа. Заедно с народите на Балканите ще изградим едно мирно бъдеще.

Специално поздравявам младите приятели!